

Aage Jørgensen

Mårslet, Danmark

AageJorg@gmail.com

Den unge Johannes V. Jensens genreløshed

Eksperimenter i et diffust medie billede

Et par bemærkninger til titlen... En tekst, der ikke kan tilforordnes nogen genrekategori, er ingen tekst. Med genreløshed mener jeg da også noget andet, en vis løshed eller rentaf løstagtighed i omgangen med etablerede kategorier, altså med traditionen – eller, positivt udtrykt, en vis eller måske rettere påfaldende trang til at sprænge kategorierne, og det vil jo i forhold til i hvert fald kvalificerede læsere sige en trang til at udfordre genrebevidstheden og de traditionsbefæstede genreforventninger.

Det ligger også i titlen, at denne eksperimenteren foregår i et medielandskab, der om ikke ligefrem lægger op til eksperimenterne, så dog giver rum for dem. Dagsaviserne var mange og konkurrencen livlig, og der foregik som bekendt en kulturkamp mellem en konservativ-nationalistisk og en radikalt-modernistisk fløj, som forfatterne ikke ret vel kunne komme uden om at forholde sig til. Henrik Cavling lancerede som redaktør af *Politiken* det nye format,¹ der rent faktisk var en formatændring, men som i overført forstand tillige indebar en lancering af "nyt", både hvad angår den journalistiske linje og hvad angår "opfindelsen" af kronikken med tilhørende stab af bidragydere, der også omfattede Johannes V. Jensen. I årenes løb producerede han hen ved 500 kronikker (langt de fleste netop til *Politiken*), af hvilke en betragtelig del siden dukkede op i bøger, en mindre del endda i de bøger, hvis indhold han kaldte "myter".²

Cavlings omnibusavis var, også set med Jensens øjne, et betydningsfuldt skridt henimod en modernisering og amerikanisering af dansk presse, der hidtil overvejende havde været meningspolitisk. Omnibusavisen, dvs. avisen for den brede læserskare, hvor nyhedsorientering og underholdning blev opprioriteret på meningsdannelsens bekostning, og hvor dermed også det overfladiske og hurtige blev tillagt kvalitet, kendte både Cavling og Jensen fra Amerika. Og venner var de

alle dage – næsten da, Jensen holdt et par pauser undervejs. Bl.a. redigerede han i juli 1906 sin egen (og John Martins) avis *Pressen*.³

Skønt et intermezzo i dansk avishistorie fik *Pressen* dog en vis betydning. Jensen forsøgte ene mand at overtrumfe Cavling. Han gik vidt, både hvad angår sensationel servering og journalistisk fantasi. I øvrigt havde *Pressen* relativt flere fotografier end *Politiken* – og så introducerede bladet tegneserien i Danmark. Begge dele efter amerikansk forbillede. Jensen havde under besøg derovre ivrigt studeret og dannet sig meniger om ”den gule presse”. Dens ikke altid lige renfærdige metoder måtte han selvfølgelig misbillige, men selve grundtanken, at pressen skulle spejle tingenes overflade, gouterede han, i en sådan grad, at han lejlighedsvis frakendte litteraturen en fremtid og talte om at melde sig helt ud af den.⁴

Det gjorde han jo ikke! Ganske vist kan man opfatte *Digte*, 1906, som en opsamling og en Verabschiedung. I hvert fald forkynder et kendt digt, ”Hverdagene”, den eneste helt nye tekst i samlingen, at det er tid til at gå frygtløst ind i hverdagene og foranstalte et skrappt bønnemøde for de to millioner danskere. Det var for så vidt, hvad han havde forsøgt i *Pressen*. Frank Egholm Andersen har gjort gældende, at Jensen ”som moden, veletableret forfatter” ville ”have afstand til alt, hvad der smagte af ungdommelig løssluppenhed”, og at udgivelsen af digtene indgik i afviklingen af alt det ungdommeligt løsslupne.⁵ Den mere gængse udlægning er jo, at samlingen i det nye århundrede skulle afstedkomme, hvad Oehlenschlägers *Digte*, 1803, afstedkom i det gamle, og at det var derfor, ”Hverdagene” fremkom i *Politiken*'s kronik den dag samlingen udkom, den 14. november – symbolsk nok på Adam Oehlenschlägers fødselsdag.

Pressen udgør således et godt udgangspunkt for en nøjere betragtning af Johannes V. Jensens overvejelser vedrørende journalistik og digtning.⁶ Journalistik var jo ikke et specielt agtværdigt erhverv. Herman Bang skrev sig så at sige ovenud af det og blev en ”rigtig” forfatter. Anderledes så Jensen på sagen. I USA havde han bemærket, at store forfattere også var store journalister, og at de end ikke skiltede med det, men optrådte anonymt. På samme vis førte Jensen sig ikke frem med navns nævnelse i sine spalter.⁷ Han fremhævede dette træk ved den amerikanske situation i en artikel i *Politiken* et par måneder senere. ”Man kan tage en hvilken som helst amerikansk Avis i sin Haand og støde paa Ting uden Navn eller Mærke under, hvori der brænder et Talent, stort nok til en verdenskendt Forfatter.”⁸

Pressen var led i et opgør med den traditionelle dannelse. Jensen brystede sig senere af, at han som ung ikke fulgte de gængse dannelsesveje, dengang mest til Paris. Han tog derimod ”til Düsseldorf og

Essen for at se Fabriker, et Stof den Gang endnu sat i Ban som Aandløshedens fordømte Kilder”, og han rejste ”til New York, den daarlige Spøgs og det pekuniære Spektakels anerkendte Tumbleplads, hvor ingen den Gang endnu tænkte sig Muligheden af at finde Poesi, *Storbyen*”.⁹ Netop ved programmatisk at lægge så stor vægt på det overfladiske, trivielle, åndløse osv. markerede Jensen afstand til og foragt for den akademisk skolede kritik. Golde ideer versus nærende virkelighed. Jensens Amerika-rejser var, som én har bemærket, ”egensindigt arrangerede dannelsesrejser”.¹⁰ Derovre var overfladiskheden i højsædet, og dermed journalistikken, på bekostning af den finkulturelle litteraturs dybsindighed.

Skønt Jensen ret så inderligt ønskede at skrive journalistisk-overfladisk om hverdagens mere eller mindre trivielle hændelser, hændte det, at digteren rørte på sig. De pågældende tekster leder tanken tilbage mod de bidrag til avisen *København*, som foregreb prosadigtene i *Digte*, 1906, men åbner tillige et perspektiv frem mod Jensens mytedigtning. I myten ophæves modsætningen mellem journalistik og digtning, mellem fascination ved nuet og oplevelsen af evighed – i det henrykte nu *er* evigheden. Men i *Pressen* var opgaven tydeligvis at holde tingene adskilt. Jensen ville og skulle ikke være digter, men var det, forfaldt til det. Martin Krogh Andersen har god sans for paradokset: ”Jensen overser, at det rent faktisk er ham selv, der tilfører genstanden – maskinen, avisen, byen – poetisk værdi. Det er *hans* blik på tingene, *hans* beskrivelser af genstanden, og ikke genstanden i sig selv, der er poetisk.”¹¹

Jensen havde allerede i *Den gotiske Renaissance*, 1901, slået sig op som talsmand for kendsgerningerne. Han ville virkeligheden, men måtte – når han funderede over myten – erkende, at den ”paradoksalt nok ikke (eksisterer) før den er hævet op i et Afbillede”, altså f.eks. bearbejdet til kunst.¹² Det var da måske i virkeligheden en stor lykke for Jensen, at han fejlede som redaktør og fik frit slag i kronikken – som han skriver i 1944: ”En sublimeret Anvendelse af hvad man har kunnet lære af amerikansk Journalistik, Raskhed og Stofflighed, har Part i Tilblivelsen af den Form jeg har kaldt Myte.”¹³

Journalisten og digteren havde som bekendt været i Spanien sammen allerede under den krig, som foregik så langt borte, at i hvert fald den ene af dem langthen måtte forlade sig på spanske aviser hvad angik selve krigshandlingerne, og på iagttagelser i gaderne hvad angik de indenrigske, afledte konflikter. Efter nogle uger tog han til Sevilla, hvorfra han sendte en artikel om José Nunez Ruiz hjem til bladet.¹⁴ De fjerne philippinske hændelser bliver vi kun mindet om indledningsvis. Den uheldsvangre ro – den er der, skønt krigen mest ytrer sig som knaphed på brød – danner bagtæppe for et drama mellem drageren

og hans datter og dennes kæreste, som gør ham til grin og for så vidt afstedkommer hans selvmord. Artiklen er mere om kærlighed end om krig, skønt just den kærlighed involverer en hel lille krig og har dødelig udgang. Eksperimentet er da egentlig kun et eksperiment i forhold til krigskorrespondance i almindelighed. Fortælleren er iagttagere af dramaet, fra starten nysgerrig på grund af de friske knivridser på Manuelas kind. Alligevel er der så megen subjektivitet indlejret i beskrivelsen, at den fint kan passere som novelle.

Det primært *litterære* udbytte af denne første rejse i Europa finder man i den lille bog *Intermezzo*, 1899, hvis besværlige titel kan referere til den karakter af pitstop, de tre tekster under ét udgør i den unge forfatters fremfærd på forfatterbanen. To novellistiske tekster, hver især sammenholdt af tynde kærlighedstråde, men adskilt af den cæsur, som "Forsvundne Skove" intermezzoagtigt danner. Oluf Friis kalder denne midtertekst en krønike, hvad man med tanke på, hvortil dette begreb ellers er blevet anvendt, kan undre sig over.

Hvad angår "Dolores" og "Louison", så bør det forhold, at fortælleren har det ret almindelige navn Jensen, ikke forlede nogen til at tro, at der i realiteten er tale om brudstykker af forfatteren Jensens selvbiografi. Lars Handesten lader det stå åbent, om der faktisk har været kød på bordet, han skriver: "Det er ikke til at afgøre, om man har med kendsgerninger eller tankespind at gøre i disse satirisk-sentimentale rejseskildringer, hvor fortælleren ironiserer over sig selv i ét væk." Jensen er ganske vist en sentimental rejsende i Sterne'sk forstand og ifølge Handesten-citatet – altså netop ikke sentimental, men følsom, hyperfølsom. Om rejseskildringer kan man godt tale, med det forbehold, at de to pige historier udfylder rejsepauser, og at rejsen er den flugt ud af just de historier, som åbner for yderligere modernitetsindtag. Det er først på vej til Calais, at Jensen-fortælleren vinder rummet ind.

Også Oluf Friis placerer *Intermezzo* i "den sentimentale rejses vide genregruppe", men taler dog ellers især om "Dolores" og "Louison" som noveller. Den stilistiske subjektivitet fremhæves gennem benævnelsen af fortælleren. Viggo Hørup havde jo ellers indskrevet sin reporter i den objektive skole, men den fraværende krigs kedsommelighed blev som nævnt kompenseret på opdagelsesrejser ud i provinsen, der frisatte digtetangen. Mønstreet er givet i Heines *Reisebilder*, "en række løst sammenstillede beskrivelser og betragtninger, holdt sammen af det *jeg*, hvori alt er genspejlet og af en tynd, novellistisk handlingstråd".¹⁵

Det var nok perioden som bidragyder til *København*, der afkastede flest eksperimenter. Lad os tage det velkendte først. Og almindelig kendt er det jo, at bladet bragte tre prosatekster, der i bagklogskabens lys kan ses som forarbejder til et par digte i 1906-samlingen. Det har stillet

udgiverne af *Samlede Digte* over for et problem, som editionsmæssigt ikke ret vel kunne løses på anden vis end ved at gengive avisteksterne i et appendiks, hvor de omtales som "prosatekster [...] med et særligt nært forhold til prosalyrikken i *Digte*, 1906". "Inter-ferens" er tekstmæssigt tilnærmelsesvis identisk med "Interferens", og flere passager fra "Ved Bordet" og to fra "Mit Foraar" er genbrugt i "Ved Frokosten", som i øvrigt omfatter en længere (ny) passage om kvinderne Emma og Olga.¹⁶

Tidligere samme år havde *København* bragt nogle småtekster med seriebetegnelsen "Variete", og som de allerførste "Kate" og "Hunden", som i *Myter og Jagter* fra 1907 er sammenføjet til én, "Knokkelmanden", og som da også fra begyndelsen må være tænkt på den måde.¹⁷ Skønt begge tekststykkerne begynder med, at fortælleren ser Kate, det gode, lidende liv, er det jo Knokkelmanden, den gyselige klovn, som så at sige sikrer sig titelpladsen – altså vinder, trækker det længste strå, får det sidste ord, det uarticulerede "Mma! Mma!" Det er alt sammen blevet til "en Myte i min Erindring", som skrevet står – også hunden på tømmerpladsen, i hvis sorte strittende skikkelse ondskaben inkarnerer sig, og sømanden, hvis liv – og dermed erindringen om dets mangfoldige udfoldelse på havene og i havnene – siver hen. Tilskuerne, de udslidte industriarbejdere i Krefeld, oplever under klovnen og Kates tvesang, at en smerte går *lægende* gennem deres sind. Det er, hvad duoens kunst gør! Er det, hvad Jensens tekst gør? Lars Handesten svarer ja – med henvisning til "kunstens klassiske katharsis".¹⁸

Endelig nogle ord om et par artikler ("Brevet" og "Tyveriet"¹⁹) hjemsendt fra Kristiania under udfærdigelsen af *Vinteren*, den afslutning på *Kongens Fald*, som stort set endnu var uskrevet, da *Den store Sommer* udkom.²⁰

"Brevet" kalder Oluf Friis "en spændende historie om digterens anstrengelser for at få indløst et rekommanderet brev fra Danmark". Altså en selvbiografisk redegørelse, så at sige, som satiriserer over norsk postalt skrankepaveri – men tillige over dansk bedsteborgerlig nedrigthed og sladderagtighed. Man kan fundere over, om *København* er blevet læst i Farsø, men hvis det er tilfældet, kan historien have bidraget til skærpelse af den familiekonflikt, der nogle måneder senere førte til Jensens forvisning fra forældrehjemmet. To breve fra nære slægtninge er vitterligt gået forud, meddeler jeget, der glæder sig til, at det nye brev skal være af en anden art, med gode og glædelige nyheder. Men brevet, der pendler frem og tilbage mellem udleveringsstedet på Næsodden og hovedkontoret i Kristiania, viser sig, da han endelig får det i hænde, at være en smædeskrivelse over fire sider fra en anonym kvinde.

Læseren undslipper ikke problemet: er dette skinbarlig virkelig-

hedsreportage, eller er det fiktion, der fingerer virkeligheds-reportage? Friis fremhæver satiren og fremfinder et brevcitat til dokumentation af, at Jensen selv havde været ”ude for den slags”, og tror i øvrigt for sit eget vedkommende, at det er det tilspidsede forhold til søster Thit, ”dette fordækte stof”, som ligger bag (og som begrundede Jensens beslutning om ikke at optrykke teksten). Men hvad skal vi med historien, om den ikke kan vristes ud af privateriets favntag?

I den anden tekst, ”Tyveriet”, er jeget vidne til to Kristiania-brødres muntre leg i Malmøkalvens bad. Den yngre er vildt betaget af den ældres dristighed. Men en ”uhyre tyk Mand” griber den ældre i at stjæle hans ur og hidkalder en betjent fra byen. I ventetiden bevogter det nu påklædte borgerdyr sit bytte, mens den yngre broder græder og den ældre søger at skabe fodslag om forklaringen. Og så kommer dampbåden, og tre prikker overlader eftertanken til læserne. Hvad skal man så mene? Oluf Friis fæstner sig ved den yngre broders store sorg og har en reference klar til myten ”Den største Sorg” fra 1932.²¹ Men hvad hvis man nu er avislæser anno 1901, eller hvad hvis man anno 2010 ikke har styr på broder Mickdals vandel i forne tider?

Jeg skal også minde om, at den historiske roman *Kongens Fald* jo er problematisk bl.a. netop som historisk roman. Skrevet som tre ”fortællinger” i den traditionelle brug af dette løsagtige genrebegreb er den fra starten næppe båret af den enhedsforestilling, som ellers gerne sikrer læseren en enhedsoplevelse. Og hvis fremadskridende handling er romankonstituerende, så er det jo indiskutabelt, at Jensen oftere sætter processen i stå til benefice for prosalyriske passager, inspireret i de to markanteste tilfælde af eddadigtning og folkeviser. Inger-kapitlet er udfoldelsen af en stor vemod, genlyden af den voldeligt forstyrrede kærlighed mellem hende og Axel. Grotte-kapitlet er alene koblet til beretningen om Mikkell derved, at hans hoved huser denne mærkeligt tiltagende tone, som efterhånden truer med at sprænge det. Man tvinges da ud i en overvejelse af, hvad der egentlig sker med teksten, når den udtages af sin sammenhæng og får autonomi – samtidig med, at den jo forbliver i romanens sammenhæng.

Ja, objektivt sker der i realiteten kun det, at grottesangen, da den indføres i digtsamlingen fra 1906, får afkortet sin optakt i og med, at hele affærens placering i Mikkels hoved jo fjernes. Fenja og Menja lader nu ikke mere møllesangen være henvendt til Mikkell. Den kommer ”indenfra i din Hjærne”, men adresseret til et du, som udmærket kan være det lyriske jeg, men som jo også, evt. samtidig, kan være den ærede læser. Herudover er formelt set linjeskift blevet til linjemellemrum, uden at prosaopstillingen er omsat til lyrikopstilling – det er alt.²²

Som Johannes V. Jensen i *Digte*, 1906, samlede sine lyriske tekster,

således samlede han i *Myter og Jagter*, 1907, nogle af de prosaiske. De følgende år bragte nye samlinger. I *Nye Myter*, 1908, befinder sig fire med svensk affinitet, først trykt i *Politiken's* kronik i efteråret 1907.²³

Aviskildringen af togturen til Stockholm begynder med vranten beklagelse over en snorkende medpassager og slutter med, at fortælleren klargør sig til byen hos en barber og yder den retfærdighed ved at overvære en sportsbegivenhed, bl.a. med motorcykelvæddeløb – med ”smældende Maskiner”, hvis ”svimlende Fart” stod mejslet i deltagernes koncentrerede ansigter. Midterstykket er ”en Morgensang”, og det er det alene, der bringes ind i mytebogen. I realiteten er der da også tale om et prosadigt à la Walt Whitman, kendetegnet bl.a. ved kærlighedserklæringer til ”netop denne Dag”, og med udløb i en fortætning af indtrykkene ”til det, der er større end alle Sange: Dagens Prosa, Byen”. Kendsgerningerne altså, virkeligheden.

Det er nu ikke det pulserende hverdagsliv i Stockholm, som de tre øvrige tekster bringer i fokus, men det vegetative jagtliv i den ydre skærgård. Det er oktober, men fortælleren sættes ”en halv Snes Tusind Aar” tilbage i tid, eller forsættes til ”netop nu” – og oplever en stum lykke ved således at fortabe sig i evigheden eller ved at tages tilbage til barndommens ”store Pavse”. En hare dukker op, som sender tankerne på løbskkørsel ad evolutionens tangenter, eller en ræv, som geråder i heroisk døds kamp med jagthundene og gør sig fortjent til et kvad.

I tråd hermed forbliver jagtværten unavngivet. Ikke desto mindre træder han i karakter i ”Skærgaardsfart”, den tekst, hvor mytepræget er mindst. Navnet er, tør vi oplyse, Carl Cederström, den Cederström, der få år senere krydsede Øresund og således indskrev sig i flyvningens historie.²⁴ Motorbåden i teksten tager forskud på den kraftudfoldelse, som dertil fordredes. Besøget gjaldt gubben Åkerlund på Bullerö, der erindrede fortælleren om de gamle i Gråbølle og omegn.

Året efter købte maleren Bruno Liljefors Bullerö. Derom var Jensen uvidende, da han foranlediget af en udstilling i Malmö skrev om ham i *Tilskueren*.²⁵ Optrykket i *Myter. Ny Samling*, 1910, tilslører anmeldelsens konkrete omstændigheder i en stræben efter at gøre den ”mytisk”. Optakten, der skildrer måger i glideflugt om færgen, udløber i et: ”Sverig og Bruno Liljefors!” Maleren identificeres med det land, hvis dyreliv han fikserer på sine lærreder – og jo på en ”realistisk” måde, der måtte tiltale den Jensen, som ikke så længe før havde taget de fynske træskomaleres parti vis-a-vis hovedstadens symbolistiske malere, der helt Böcklin'sk leverede ”en romantiserende Oversættelse af Naturen”. Realistisk gengivelse over for symbolistisk illusionsmageri. Men blev teksten en myte af den retouche, Jensen gav den på vejen ind

i mytebogen? Snarere vidner den på dét sted om, at der dog er grænser for, hvad genren kan rumme.²⁶

At Johannes V. Jensen ikke magtede større kompositioner er velkendt og ofte bemærket.²⁷ *Den lange Rejse* tenderer imod at opløse sig i en række myter, og hvad angår inkonsekvensernes og ikke mindst de talrige gentagelsers problematiske indvirkning på selve udviklingstankegangen, så er den sag diskuteret af Handesten.²⁸ Jensen har selv reflekteret over romangenren bl.a. i *Æstetik og Udvikling*, 1923, der jo præsenterer sig som en "efterskrift" til *Den lange Rejse*; i afsnittet "Roman og Myte" pointerer han, at romaner bør byde på udvikling/forvandling, men gerne spiser læseren af med "Hændelser, Komplikationer, Karrierer eller Fald".²⁹

De jensenske romanovervejelser forbinder sig fra tid til anden med hans avisovervejelser. Som her i et brev fra 1920 til Jørgen Sandvad: "Ved Romanen som forældet Kunstform forstaar jeg kortelig forrige Aarhundredes platte Milieu- og Individbeskrivelse [...] der nu, efter at have bevæget sig over Tinder som Zola og Dostojefski, er endt i den autobiografiske Dameserie. Kravet om Virkelighed, i en fiktiv Form, er i sig selv kunstløst. Her er det jeg foretrækker Personer og Tilstande saadan som de kommer til os gennem Avisen."³⁰

Men alt dette vedrører jo ikke den unge Johannes V. Jensen. Nej, men ikke desto mindre har Frank Egholm Andersen i forbindelse med *Gudrun*, 1936, gjort det synspunkt gældende, at Jensen "tidligt havde fået afsmag for romanens alt for snagende og følelsesfulde facon", hvorfor hans senere romaner blev "historiske eller essayistiske".³¹ Med tanke på udmeldingen på falderebet til jordomrejsen – om at han tænkte på helt at forlade litteraturen og slå sig på videnskab³² – kunne man lige så vel forestille sig, at det var den ungdommelige nysgerrighed over for alle mulige ting og tilskikkelser, der løb af med ham og satte sig klumpagtigt fast i en genre, som han trods alt ikke kunne nære sig for at afprøve. Om *Gudrun* er en trivialroman eller en sofistikeret leg med trivialromanens genre kan så ende med at være en strid om kejserens skæg.

Noter

Udgivelsesstedet er København, medmindre andet anføres.

FORKORTELSER

JM	Frits Johansen & Aage Marcus, <i>Johannes V. Jensen. En Bibliografi</i> , bind 1–2, 1933–51.
Friis	Oluf Friis, <i>Den unge Johannes V. Jensen 1973–1902</i> , bind 1–2, 1974.
Handesten	Lars Handesten, <i>Johannes V. Jensen. Liv og værk</i> , 2000.
Krogh Andersen	Martin Krogh Andersen, <i>Døgnet Kævl. Jobs. V. Jensens avis "Pressen"</i> , 2006.

¹ Jf. Hakon Stangerup, *Henrik Cavling og den moderne avis*, 1968.

² Til medie billedet hører også en broget tidsskriftflora. Johannes V. Jensen skrev før 1906 bl.a. i *Journalen*, *Revueen*, *Studenterbladet*, *Illustreret Tidende*, *Tilskueren*, *Verdens-Spejlet* og *Hjemmets Noveller*. Han støttede L.C. Nielsens *Tidspunktet* og deltog i *Vagten's* redaktion, i begge tilfælde mest moralsk som følge af den udenlandske rejseaktivitet. Og han udgav selv senere (i 1922–1923) *Forum*.

³ Jf. *Journalisten Jobs. V. Jensen*, udg. af Lars Handesten, 2002, s. 7–14 (indledningen "Kendsgerninger og holdninger"). Det snævre, fine udvalg skæmmes af talrige trykfejl.

⁴ Således f.eks. i et Christian Rimestad-interview i *Adresse-Avisen*, optrykt i hans *Digtere i Forhør*, 1906, s. 44–46, samt i *Rotunden*, nr. 20, 2004, s. 42–44: "Det er kun højst uegentligt, jeg er Forfatter." Chicago-digteren Ralph Winnifred Lee tænker i de samme baner (jf. *Madame D'Ora / Hjulet*, udg. af Sven Hakon Rossel, 1997, s. 415–416). – Jensen måtte imidlertid erkende, at videnskabelig fremstilling ikke tilfredsstillende. I *Æstetik og Udvikling. Efterskrift til "Den lange Rejse"*, 1922, s. 138, hedder det: "[...] under Optagelsen af Stoffet svinger man mellem Trangen til direkte Meddelelse, Essay, Kritik, og Tilbøjelighed til Imagination, Forkortning i et Billede, ny fiktiv Metode [...]".

⁵ Frank Egholm Andersen, "Gudrun og Johannes. Om nogle konsekvenser i Johannes V. Jensens forfatterskab", *Bogens Verden*, 2008, nr. 4, s. 34–37; citat fra s. 34, sp. 1–2.

⁶ Jf. til det følgende Krogh Andersen.

⁷ Men så er spørgsmålet jo, om mere end det signerede stof i *Pressen* kan henføres til Jensens forfatterskab. I JM er Jensen-artiklerne registreret som nr. 198–237, altså 40 numre. Krogh Andersen, som ikke refererer til bibliografien, end ikke nævner den i sin litteraturliste,

finder signaturerne i *Pressen* ualmindeligt godt skolede i Jensens ”måde at skrive og tænke på” og har også andre argumenter for at tilskrive ham en del mere stof end Jensen-bibliograferne (som formentlig har konfereret med digteren, inden de lod deres arbejde trykke). Andre har ment, at Jensen skrev langt mere. En himmerlandshistorie, ”Pjalt-Morten og hans Kvinde”, har Helene Kragh-Jakobsen tilskrevet Jensens far, dyrlæge Hans Jensen (*Hexemesteren. Historier fra distriktsdyrlæge i Farsø Hans Jensens tid 1848–1923*, 1998), hvilket Krogh Andersen lader stå ved magt; pseudonymet H.J. Guldager er da også gennemskueligt. Men i hvert fald følgende titler tilskriver han ufortøvet Jensen: ”Røde Valmuer”, ”Kødspild”, ”Store Bro’r” og ”Pressens Magt”.

⁸ ”Amerika – Pressen”, *Politiken* 20. oktober 1907 (JM 242).

⁹ *Introduktion til vor Tidsalder*, 1915; citat fra 3. udg., 1929, s. 129.

¹⁰ Krogh Andersen, s. 77.

¹¹ Krogh Andersen, s. 82.

¹² ”Myten som Kunstform”, *Aarvog 1916*, 1916, s. 10. – Generelt om Jensens mytefunderinger: Sven Hakon Rossel, ”Myten – ifølge Jensen (og andre)”, i Aage Jørgensen og Anders Thyrring Andersen (red.), *Et Spring ind i et Billede. Johannes V. Jensens mytedigtning*, 2000, s. 29–51.

¹³ ”Efterskrift til Myter og Beskrivelser 1907–1944”, *Møllen. Myter og Beskrivelser, niende Bind*, 1944, s. 12; jf. *Et Spring ind i et Billede*, s. 41.

¹⁴ *Politiken* 29. juni 1898 (JM 35).

¹⁵ Friis, bind 2, s. 41.

¹⁶ Prosastykkerne: ”Mit Foraar”, ”Inter-ferens” og ”Ved Bordet” (JM 105, 118 og 119). Jf. *Samlede Digte*, udg. af Anders Thyrring Andersen, Erik M. Christensen, Per Dahl og Aage Jørgensen, 2006, bind 2, s. 412–17. Når udgiverne (smst., s. 33, linje 21) anfører, at *tre* digte tekstmæssigt har profiteret af de tre prosatekster, er det en fejl.

¹⁷ Ganske vist har ”Kate” og ”Hunden” i Jensen-bibliografien fået hver sit nummer (JM 96–97), og vel, fordi avisen ikke ekspliciterer, at de udgør to alen af ét stykke, som blot af praktiske grunde er brudt over på midten. Dette fremgår allerede af optakterne: ”Første Gang jeg saa hende [overskriftens Kate] var i Krefeld, en Vinteraften”, ”Anden Gang jeg saa Kate var i London nogle Maaneder efter”. – ”Knokkelmanden” er senere optrykt bl.a. i *Jordens Kreds*, ved Aage Marcus, 1967, s. 173–177, og *Nordisk Foraar. Myter*, ved Niels Birger Wamberg, 1999, s. 34–38.

¹⁸ Handesten, s. 102.

¹⁹ JM 111 og 114. Begge er omtalt af Friis (bind 2, s. 125–127 og 129), men ikke af Handesten.

²⁰ Et bevaret omslagsudkast tyder på, at titlen skulle have været *Høsten*. Jf. Aage Jørgensen, ”Johannes V. Jensen og Gudmund Hentze”, i *Nordica*, bind 21, 2004, s. 123–141.

²¹ "Den største Sorg", *Politiken* 31. marts 1932 (JM 931), optrykt i *Kornmarken. Myter, sjette Bind*, 1932, s. 12–18, og *Himmerlandsk Musik. Erindringsmyter*, ved Niels Birger Wamberg, 1997, s. 108–113.

²² Også Jakob Spillemands to viser er fra *Kongens Fald* bragt over i 1906-samlingen (dér med titlerne "Husvild" og "Godnat"), unægtelig med tolkningsmæssige konsekvenser.

²³ *Politiken* 10. oktober, 18. november, 1. og 2. december 1907 (JM 296, 297, 299 og 300). Tre af titlerne blev ændret i forbindelse med optrykket: "Paa svenske Veje" > "Sverig"; "Skærgaardsjagt" > "Haren"; "I den nordiske Skov" (uændret); "Mellem Svenskere" > "Skærgaardsfart".

²⁴ Jf. Johannes V. Jensen, "Cederström", *Politiken* 12. juli 1910 (JM 363).

²⁵ "Bruno Liljefors", *Tilskueren*, 1908, s. 288–295 (JM 310), optrykt i *Myter. Ny Samling*, 1910, s. 81–94. Artiklen, der leverer en række ekfraser, er tilsyneladende ikke bemærket af Liljefors-forskningen.

²⁶ For en bredere diskussion af "sverigesteksterne", se Aage Jørgensen, "Johannes V. Jensen og nogle svenske bekendtskaber: Cederström, Engström, Zetterström", i *Nordica*, bind 27, 2010, s. 101–125.

²⁷ F.eks. har Bo Elbrønd-Bek bemærket, at *Dr. Renaults Fristelser* gennem titelfigurens stillingtagen til revolution og fosterfordrivelse "i nogen grad (får) karakter af debatterende essay i dialogform" ("Revolution og fosterfordrivelse i Johannes V. Jensens roman 'Dr. Renaults Fristelser'", 2009, utrykt). Lars Handesten taler i anden sammenhæng, nemlig i forbindelse med *Christopher Columbus*, hvis kunstneriske gehalt ellers fremhæves, om "malplacerede kapitler" (Handesten, s. 299).

²⁸ Handesten, s. 283–286. Jensen betragtede lejlighedsvis *Den lange Rejse* (hvis oprindelige seks bind jo tilmed først faldt på plads efterfølgende, og måske endda for alvor først, da Aage Marcus skar nogle store lunser ud og fik et tobindsværk ud deraf) som en forvokset myte.

²⁹ "Roman og Myte", *Æstetik og Udvikling*, 1923, s. 75–93; citat fra s. 80.

³⁰ Jf. Aage Jørgensen, "Johannes V. Jensen på krigsstien. Et brevudvalg med kommentarer", i *Danske Studier*, 2007, s. 122–145; citat fra s. 124 (brev af 2. november 1920).

³¹ Jf. Frank Egholm Andersen [note 5], s. 34, sp. 3.

³² Chark, "Johs. V. Jensen til Indien", *København* 3. marts 1902, optrykt i *Rotunden*, nr. 20, 2004, s. 42–44.

PS. Emnet er bredere udfoldet i mit bidrag med samme titel til Anders Thyrring Andersen, Per Dahl og Aage Jørgensen (red.), *På tværs af grænser. Johannes V. Jensen i europæisk og genremæssigt perspektiv*, Amsterdam 2011, s. 113–130.